

Jan Nieuwenhuis
 W. de Graaff.

"Zijn moeder zei tot hem: Kind, waarom hebt ge ons dit aangedaan? Denk toch eens, met wat een pijn uw vader en ik naar u hebben gezocht. - Maar hij antwoordde: Wat hebt ge toch naar mij gezocht? Wist ge dan niet, dat ik in het huis van mijn Vader moest zijn? - Zij begrepen niet wat hij daarmee bedoelde."

Evangelie volgens Lukas, 2.

Het eerste optreden van Jesus is niet sympathiek. Het lijkt zelfs wat hooghartig en daarom ergerlijk. Wat heeft dit te betekenen?

Zoals zoveel evangelieverhalen - vooral die rond Jesus' kindsheid - rijmt ook dit verhaal aan alle kanten. Het rijmt met andere verhalen, van voren en van achteren, vroeger en later: er zijn parallellen, steekwoorden.

Het eerste rijm is dit: in dit verhaal gaat Jesus op naar Jerusalem, voor het eerst van zijn leven. Hij gaat bij gelegenheid van het Paasfeest. Een aantal jaren later zal hij weer naar Jerusalem gaan, weer voor het Paasfeest, maar dan voor het laatst, om er te sterven (Luk.18,31) (1). De gang naar Jerusalem was voor de evangelist - d.w.z. voor de gelovige gemeente van zijn tijd - méér dan alleen maar een toevallige tocht, zoals Jerusalem meer was dan alleen maar een stad. Jerusalem was de moederschoot, Gods eigen woning. Gaan naar Jerusalem betekende: gaan naar het centrum van de wereld, gaan naar God. Precies daar manifesteert Jesus zich het duidelijkst, op de plaats waar hemel en aarde elkander raken. Daar openbaart hij wie hij is, hier, in dit beginverhaal, en straks - rond Pasen - in de eindverhalen. Dat is het eerste rijm: het rijm van de plaats.

En nu een tweede. Josef en Maria raken het kind kwijt. Ze vinden hem niet bij de karavaan, en keren al zoekende naar Jerusalem terug. En nu komt het: pas na 3 dagen vinden zij hem in de tempel. Na drie dagen. Dat rijmt met een andere drie dagen, aan het slot, weer in Jerusalem. "Breek deze tempel af, en in drie dagen zal ik hem weer opbouwen" (Matt.26,61). Of nog duidelijker: op de derde dag is hij verrezen uit de dood (Luk.24,7,21,46). De evangelist preludieert a.h.w. nu al, in dit beginverhaal, op het beslissende einde van de derde dag. De derde dag - wil hij zeggen - is de belangrijkste: de dag waarop we de Heer hebben teruggevonden, gezien en gehoord, waarop we pas hebben ontdekt wie hij werkelijk was. Het verhaal van vandaag is a.h.w. een korte voorfilm van wat later, aan het slot, duidelijker en voltooid zal worden: de definitieve terugvinding van de Heer op de derde dag. De Paasdag. Dat is het rijm van de tijd: de derde dag.

Maar nu het derde rijm, het belangrijkste. Het verhaal rijmt ook naar achteren, naar vroeger, zoals een spiegel die naar twee kanten weerkaatst. Het rijmt terug, naar het verhaal van de jonge Samuël, de eerste profeet van Israël (I Samuel, 1 en 2). Ook de jonge Samuël komt naar de tempel, ook hij is een kind dat door God is geschonken en aan God wordt teruggegeven; hij groeit op bij de Heer God aan huis, en hij wordt "steeds meer geliefd, zowel bij God als bij de mensen" (I Sam.2,26). Van Jesus staat er: "met de jaren nam hij toe in wijsheid en welgevallen bij God en bij de mensen" (Luk.2,52). Daar is het rijm bijna letterlijk. Jesus, de nieuwe Samuël, ook bij God thuis, maar op een veel geheimvoller en intenser wijze dan hij. De evangelist wil zeggen: Jesus overtreft alles wat geweest is, ook de profeten. Hij compendieert de hele geschiedenis en voltooit haar. In Jesus wordt ook Samuël voleindigd, zoals al de profeten in Jesus terugkomen, maar intenser, geconcentreerd. Méér dan Samuël is hier. Dat is het derde rijm, het rijm van de overtreffende trap.

Wat moeten we nu aan met die drie parallellen? De evangelist gebruikt ze als drie hulpstukken voor het decor van een toneel: links en rechts een paneel met een vage aanduiding van de tijd en de plaats - het laatste Paasfeest in Jerusalem -, en in het midden een doek met enkele contouren van de jonge Samuël in de tempel. En vóór die drie doeken gaat hij nu de jonge Jesus sprekend opvoeren. Dat is een geweldig gebeuren, een première. De eerste maal dat Jesus in het evangelie sprekend optreedt. Tot nu toe hebben eerst de engelen en toen de mensen - de herders, de wijzen, Herodes, Simeon en Anna - over hem gesproken. Nu komt de hoofdpersoon zelf voor het eerst aan het woord. Om wat hij nu gaat

(1) : In beide verhalen gaat het ook om een "moeten": "Ik moet in het huis van mijn Vader zijn" (Luk.2,49), "De mensenzoon moet overgeleverd worden" (Luk.24,7), "Moest de Messias dit alles niet lijden?" (Luk.24,26). En in beide gevallen wordt dat "moeten" niet begrepen (Luk.2,50; 9,45; 18,34; 24,25).

zeggen over zichzelf, draait het hele verhaal. - Welnu, hij zegt dit: "Wat hebt ge toch naar mij gezocht? Wist ge dan niet dat ik in het huis van mijn Vader moest zijn?"

In deze enkele woorden staat de hele zending van Jesus omschreven, alles wat hij was en wilde, alles wat die eerste gemeente - waarvan de evangelist de spreekbuis was - in hem zag en geloofde. Het gaat hier om twee dingen:

Het belangrijkste in Jesus'eerste woorden is: dat hij God zijn Vader noemt. Dat leerden alle joodse jongens doen als ze Bar-Mitsvah werden, zoon van de wet. Maar bij Jesus krijgt die belijdenis een dimensie erbij. Hij zegt: ik moet in het huis van mijn Vader zijn. Daarmee beleed de evangelist het geloof van zijn gemeente, dat Jesus de Messias, de Zoon van God bij uitstek was. Hoe en waarom die gemeente tot dat geloof gekomen was, heb ik u op de zondag vóór Kerstmis proberen te zeggen. De evangelist plaatst nu dit geloof uitdrukkelijk aan het begin van zijn evangelie. Het is voor hem het eerste en het laatste woord van Jesus. Hij is in het huis van God, die hij zijn Vader noemt. Nog veel meer dan destijds Samuël is deze man uit Nazareth intiem met de dingen Gods. Geen is er als hij zò thuis bij God, van jongsafaan. Net als bij Samuel is de tempel eigenlijk zijn huis, - een prachtig beeld om te zeggen dat hij behoorde tot het huis, het geslacht van God. Hij stond zò dicht bij God, dat hij er zijn ouders om vergeten mocht. Dit mensenkind is bij God kind aan huis. Hij moet er zijn. Want hij en de Vader zijn één (Joh.10,30). Dit is de geloofsbelijdenis van de jonge kerk, dat deze Jesus Gods huisgenoot is, méér dan Samuël, profeet bij uitstek, Gods Zoon.

Maar er is ook een keerzijde van het verhaal. Deze openbaring van Jesus komt nl. tot stand ten koste van zijn ouders. Zij 'verliezen' hem. Hij overschrijdt alle menselijke bindingen en alle menselijk begripen. "Ze begrepen niet wat hij bedoelde", staat er. Die "ze" zijn niet enkel Josef en Maria; het is de hele geloofsgemeente die Jesus' verklaring hoort. Die "ze" zijn uiteindelijk ook wij. Het mysterie van deze Jesus, zijn toebehoren aan God, zijn thuishoren bij God, - het is iets dat niet te vatten is. Precies daardoor treedt er een afstand op tussen hem en zijn ouders, tussen hem ook en ons. Wij zijn net als Josef en Maria: wij zoeken hem, maar vinden hem niet bij onze karavaan. Wij vinden hem pas op de derde dag, in Jerusaleem. Op Pasen. Op een of andere manier ontschiet hij aan onze vingers. Hij is midden onder ons, en toch kennen wij hem niet.

En dat is voor mij de diepzinnigste parabel in het verhaal van vandaag. Zoals ieder kind, als het 12 jaar is geworden, begint te ontschieten aan de handen van zijn ouders, zo is dit kind uit Nazareth een vreemde en dat zal hij blijven. Precies de verhouding van het groter wordende kind t.o.v. zijn ouders, - die is voor de evangelist het beeld van de verhouding van dit kind tot ons. Wij zoeken hem, dag in dag uit, maar vinden hem ternauwernood. In ieder geval niet bij onze bekenden, in onze vertrouwde manier van denken en zien. Het is als met ons eigen kind. Dat kind dat onder onze handen toch van ons af groeit, eigen wegen zoekt en vindt, ons verwondt en ons toch zo nabij is, - dat dubbelzinnige wezen, ons eigen vlees en bloed, en toch een ander, onbereikbaar eigen, spiegel van ons eigen aangezicht, en toch uniek, onvervangbaar en ongrijpbaar ver weg. Als ik mij niet vergis, heeft de evangelist dat beeld van de beginnende puber, die jonge mens die van ons afscheid neemt en ons toch zo eigen is, gebruikt om ons even, als in een bliksemflits, te tonen hoe het is tussen Jesus en ons. Veraf en nabij. Vreemd en vertrouwd. Onbereikbaar en toch naast je aan tafel. Iemand uit je eigen huis, en toch onvindbaar, elders. Een kind uit je eigen schoot, vlees van jouw vlees en bloed van jouw bloed, en toch een derde, een vreemde, ergens anders thuis, iemand die je vragen stelt en blijft stellen. Iemand die je verliest.

Ik geloof niet, dat het evangelie een menselijker beeld had kunnen vinden om ons duidelijk te maken wie Jesus is voor ons: rakelings nabij, één van ons, en toch elders, ver weg, niet te grijpen, een uitdaging. Het mysterie dat elk kind is voor zijn ouders, dat wonderlijke wezen waarin wij onszelf herkennen en dat ons toch voortdurend ontglipt, ons altijd maar weer de vraag voorhoudt: waarom bent u mij toch steeds aan het zoeken? Weet u dan niet dat ik mijn eigen weg moet vinden?